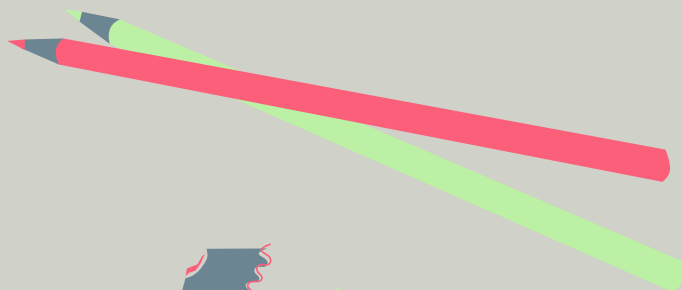

Između javnog zdravlja i bezbednosti:

ANALIZA POSTKRIZNIH MERA NAKON
MASOVNIH UBISTAVA 2023. GODINE

AUTOR

FILIP STOJANOVIĆ

UREDнице

BRANKA ANĐELKOVIĆ I TANJA JAKOBI

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
UVOD	3
KONTEKST: MASOVNA UBISTVA I KULTURA POSEDOVANJA ORUŽJA U SRBIJI	3
KOMPARATIVNA ISKUSTVA EVROPSKIH DRŽAVA	6
TEORIJSKI OKVIR	7
METODOLOŠKI OKVIR	7
REZULTATI	8
Implementacija mera	8
Analiza diskursa	10
Nalazi medijske analize	11
Nalazi intervjuva i fokus grupe: kontrola oružja	11
Nalazi intervjuva i fokus grupe: školski policajci	12
Nalazi intervjuva i fokus grupe: mere zasnovane na razumevanju traume i podrška porodicama	13
Nezavisni nadzor i uloga civilnog društva	13
DISKUSIJA O REZULTATIMA ISTRAŽIVANJA	14
ZAKLJUČAK	16
PREPORUKE	17
LITERATURA	19

SAŽETAK

Masovna ubistva počinjena 3. i 4. maja 2023. godine u OŠ „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu i selima Malo Orašje i Dubona kod Mladenovca predstavljala su prelomni trenutak za bezbednosnu politiku Srbije. U roku od nekoliko dana država je reagovala odlučno: pokrenuta je masovna kampanja predaje oružja, uveden moratorijum na izdavanje novih dozvola, pooštrene su kazne i policija je raspoređena u škole. Javnosti je poslat snažan signal kontrole i stabilizacije. Međutim, ključno pitanje koje ovaj rad postavlja jeste – da li je taj odgovor označio početak dubinske reforme ili je ostao u domenu krizne mobilizacije?

Oslanjajući se na analizu zvaničnih podataka, diskursa državnih aktera, medijskog izveštavanja, kao i pet ekspertskih intervjuua i jedne fokus grupe sa predstavnicima institucija i civilnog društva, rad ispituje kako su ove mere oblikovane, sprovedene i percipirane. Nalazi pokazuju da je reformski paket bio dominantno sekuritizovan: nasilje je definisano kao akutna pretnja koja zahteva hitne i restriktivne intervencije. Pristup zasnovan na razumevanju traume i potreba javnog zdravlja bio je prisutan, ali nije bio ekvivalentan bezbednosnim merama.

Kampanja predaje oružja proizvela je impresivne kvantitativne rezultate, a prisustvo policije u školama imalo je snažan simbolički i psihološki efekat. Ipak, izostanak systemske evaluacije, transparentnog izveštavanja i dugoročne integracije mera u preventivni okvir ukazuje na ograničeni transformativni domet reformi. Posebno se problematičnim pokazuje nedovoljno koordinisana i institucionalizovana postkrizna podrška porodicama pogođenim tragedijom.

Rad pokazuje da je Srbija uspela da stabilizuje sistem u akutnoj fazi krize, ali da drugi zadatak – izgradnja dugoročne i održive bezbednosne politike zasnovane na empirijskim podacima uz jasan demokratski nadzor – još uvek nije u potpunosti ostvaren. Upravo u tom prostoru, između brze bezbednosne reakcije i stvarne institucionalne promene, nalazi se ključno pitanje daljeg pravca reformi. Na osnovu sprovedene analize, istraživanje nudi preporuke usmerene na šest oblasti: uspostavljanje systemskog upravljanja rizikom u kontroli oružja, prelazak na integrisani preventivni model bezbednosti u školama, razvoj nacionalnog programa za bezbednost mladih, institucionalizaciju postkrizne psihosocijalne podrške, uvođenje obavezne evaluacije bezbednosnih mera i jačanje demokratskog nadzora i participacije javnosti.

Ova analiza predstavlja jedan od nalaza šireg istraživanja koje sprovodi Centar za istraživanje javnih politika u okviru projekta „Civilni nadzor nad reformom politike kontrole oružja i bezbednosnim narativima u Srbiji“, koji je podržala Misija OEBS-a u Srbiji, uz finansijsku podršku Vlade Švedske.

Stavovi izrečeni u analizi pripadaju isključivo autoru i njegovim saradnicima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

Svi pojmovi koji su u analizi upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

UVOD

Masovna ubistva 3. maja 2023. godine u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ i 4. maja 2023. godine u selima Malo Orašje i Dubona predstavljaju prelomni trenutak za bezbednosnu politiku Srbije. Ono što ove događaje čini fundamentalno drugačijim od ranijih masovnih ubistava jeste njihova generacijska dimenzija: oba izvršioca bila su mlade osobe, a među žrtvama i ranjenima dominirala je mlađa populacija. Jedan od napada dogodio se u školi – prostoru koji je, uprkos postojanju vršnjačkog nasilja, u društvenoj percepciji tradicionalno posmatran kao bezbedan. Upravo taj raskorak između očekivane sigurnosti i manifestovanog nasilja proizveo je snažan društveni šok i otvorio pitanje institucionalne sposobnosti da prepozna i prevenira rizike među mladima.

U Srbiji je u poslednjih pola veka zabeleženo u proseku jedno masovno ubistvo na svake tri godine, ali nijedno od ranijih događaja nije dovelo do dublje transformacije bezbednosne politike. Neposredno nakon tragedija iz maja 2023. sproveden je niz mera: uveden je dvogodišnji moratorijum na izdavanje novih dozvola za vatreno oružje, pooštrena je kaznena politika, sprovedena je revizija dozvola, organizovana je kampanja dobrovoljne predaje oružja, a policijski službenici su raspoređeni u škole. Uvedeni su i elementi psihološke podrške, ali dominantni fokus javnog i političkog odgovora bio je usmeren na kontrolu i bezbednosnu stabilizaciju.

Dve godine nakon događaja, reakcije stručne i šire javnosti i roditelja žrtava ukazuju da trauma nije u potpunosti prevaziđena, što otvara pitanje da li je postkrizni odgovor države bio adekvatan. Ovo istraživanje ima za cilj da sagleda karakter i domete reformi u oblasti kontrole oružja i bezbednosti mladih sprovedenih nakon ovih tragičnih događaja, kao i da proceni njihov odnos prema dugoročnoj prevenciji i institucionalnoj otpornosti. Pored analitičke procene, rad nudi preporuke za unapređenje javnih politika koje mogu doprineti jačanju poverenja, unapređenju koordinacije sistema i održivoj zaštiti mladih.

KONTEKST: MASOVNA UBISTVA I KULTURA POSEDOVANJA ORUŽJA U SRBIJI

Srbija se već decenijama nalazi među evropskim državama sa visokom stopom posedovanja vatrene oružja u vlasništvu građana.¹ Velika količina oružja, kako legalnog, tako i ilegalnog, posledica je istorijskog nasleđa ratova 1990-ih, kulturnih obrazaca koji normalizuju

¹ Prema procenama *Small Arms Survey* (2018). Videti: Karp, A. (2018). Estimating global civilian-held firearms numbers (Briefing Paper). Small Arms Survey: <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf> (Pristupljeno 12.2.2026.).

posedovanje oružja i tolerišu nasilje u javnom diskursu, patrijarhalne kulture, ali i nedovoljno doslednih postkonfliktnih procesa razoružanja.²

Pre maja 2023. godine u Srbiji je u poslednjih 50 godina zabeleženo ukupno 18 masovnih ubistava,³ u proseku jedno na svake tri godine. U svim slučajevima su počinioci bili punoletni muškarci, a institucionalni odgovor svodio se na krivičnopravni postupak i povremene kampanje prikupljanja oružja, koje nisu dovele do dugoročnih institucionalnih reformi sistema prevencije nasilja.

Tabela 1 - Pregled masovnih ubistava u Srbiji⁴

Mesto	Datum	Počinilac/oci (muškarac/žena)	Broj žrtava
Paraćin	3. septembar 1987.	M	4 mrtvih i 6 ranjenih
Vranje	3. jun 1993.	M	7 mrtvih
Pačir, Subotica i Bajmok	1993.	M	9 mrtvih
Smederevska Palanka	11. maj 2001.	M	3 mrtvih i 6 ranjenih
Leskovac	27/28. jul 2002.	M	7 mrtvih i 4 ranjenih
Niš	30. septembar 2003.	M	5 mrtvih i 2 ranjenih
Jabukovac, kod Negotina	27. jul 2007.	M	9 mrtvih i 3 ranjenih
Velika Ivanča, kod Mladenovca	9. april 2013.	M	13 mrtvih
Orom i Martonoš, kod Kanjiže	17. maj 2015.	M	6 mrtvih

² U literaturi postoji pregršt istraživanja koja ukazuju na jasnu povezanost ovih faktora sa velikom rasprostranjenošću oružja. Videti detaljnije: Svetlana Djurdjevic-Lukic, *Small Arms and Human Security in the Western Balkans: Beyond conflict and fatal victims*, zbornik radova sa međunarodne konferencije „20 godina ljudske bezbednosti“, Beograd 7–8. novembra 2014; *Twenty Years of Human Security: Theoretical Foundations and Practical Applications*, Faculty for Security Studies, 2015, pp. 435-452, dostupno kao prezentacija na: Internet, http://www.publicpolicy.rs/projekti/16_Oru%C5%BEje-na-meti---zloupotrebe-oru%C5%BEja-u-Srbiji?lang=en#.VtahdiGeDGc

³ Masovno ubistvo se u literaturi određuje kao ubistvo tri ili više osoba (Pešić, 2019: 22).

⁴ Podaci su objedinjeni na sajtu *Wikipedia*, ali zbog nerelevantnosti izbora je izvršena provera svakog slučaja. Za one za koje nisu pronađeni podaci, izbačeni su iz tabele. Videti - https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%83%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D1%83_%D0%A1%D1%80%D0%B1%D0%B8%D1%98%D0%B8 (Pristupljeno 12.2.2026.).

Žitište	1/2. jul 2016.	M	5 mrtvih i 22 ranjenih
Ratina, kod Kraljeva	7. decembar 2016.	M	3 mrtvih i 1 ranjen
Barič, kod Golupca	24. april 2017.	M	3 mrtvih i 1 ranjen
Rasno, kod Sjenice	16. januar 2021.	M	3 mrtvih i 3 ranjenih
Vračar, Beograd	3. maj 2023.	M	10 mrtvih i 6 ranjenih
Malo Orašje i Dubona	4. maj 2024.	M	9 mrtvih i 13 ranjenih

Tabela 2 – Broj registrovanog oružja u Srbiji po godinama (2017–2023)

Godina	Broj registrovanog oružja
2017.	973.790
2019.	847.735
2020.	805.981
2021.	790.289
2022.	771.798
2023.	611.614

Tabela 3 – Broj prikupljenog oružja tokom sedam akcija predaje oružja bez krivične odgovornosti (2003–2023)⁵

Godina	Broj prikupljenog oružja (kom)
2003.	82.769
2007.	8.455
2015.	7.545
2016.	1.410
2017.	1.104
2020.	147
2023.	82.398

⁵ Izvori: Jelena Šapić i Filip Stojanović, *Građani na straži: Lokalni pristup u smanjivanju rasprostranjenosti oružja*, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, novembar 2017; Danijela Spasić i Marina Tadić, *Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje*, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2017.

Ovakvi obrasci nasilja i institucionalnih reakcija ne mogu se posmatrati odvojeno od šire društvene i bezbednosne kulture. Istraživanja Majske platforme⁶ ukazuju da je „bezbednosna kultura na jako niskom nivou dok je društvo preplavljeno nasiljem, tolerisanjem nasilnog ponašanja, a u medijima sa nacionalnom pokrivenošću prisutno je i veličanje kriminalaca.”⁷ Slične nalaze potvrđuju istraživanja Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, koja ukazuju na uticaj društvenih normi, rodni obrazaca i medijskog diskursa koji doprinose normalizaciji nasilja (BCBP, 2023).

Iako mladi u Srbiji čine oko 20% ukupne populacije, oni često ostaju nedovoljno uključeni u procese kreiranja i evaluacije javnih politika koje se odnose na njihovu bezbednost.⁸ U takvim okolnostima, nasilje među mladima ne može se posmatrati isključivo kao bezbednosni problem, već zahteva integraciju obrazovnih, socijalnih i javnozdravstvenih pristupa prevenciji.

KOMPARATIVNA ISKUSTVA EVROPSKIH DRŽAVA

Masovna ubistva u školama i javnim prostorima u poslednje dve decenije postala su ozbiljan bezbednosni i društveni izazov za evropske države. Upporedne analize pokazuju da stabilni institucionalni odgovori najčešće kombinuju restriktivne regulatorne mere sa dugoročnim preventivnim politikama (Anisin, 2024). Iskustva evropskih zemalja pokazuju da inicijalna bezbednosna mobilizacija predstavlja samo prvi korak, dok se dugoročna stabilnost oslanja na paralelno jačanje institucionalnog poverenja i mehanizama podrške zasnovanih na razumevanju traume.

U Finskoj su nakon pucnjava 2007–2008. godine pooštreni uslovi za izdavanje dozvola, uključujući psihološke procene i strožu kontrolu podobnosti (Hurka, 2017: 15–16). Regulatorne izmene bile su praćene jačanjem sistema za zaštitu mentalnog zdravlja mladih i razvojem preventivnih programa u školama — bezbednosna reakcija nije ostala isključivo u domenu kontrole oružja, već je proširena na strukturne uzroke nasilja.⁹

Nemačka je nakon napada u Erfurtu (2002) i Winnendenu (2009) uvela strože zahteve za skladištenje i redovne inspekcije vlasnika oružja, ali je istovremeno uspostavila mehanizme parlamentarne revizije i javnog izveštavanja o efektima zakona. Time je reforma postala deo institucionalnog ciklusa javne politike, a ne samo krizna intervencija (Hurka, 2017).

⁶ Majska platforma je inicijativa građanskog društva nastala iz potrebe da kao zajednica tragamo za odgovorima na teška pitanja s kojima nas je suočila nezapamćena erupcija nasilja u maju 2023. Više o Majskoj platformi videte na: <https://majskaplatforna.rs/>

⁷ <https://majskaplatforna.rs/bezbednost/> (Pristupljeno, 1.2.2026.).

⁸ Mladi i demokratska kontrola sektora bezbednosti, Centar za istraživanje javnih politika. Dostupno na: <https://publicpolicy.rs/files/Full%20izvestaj%20mladi%20i%20bezbednost%20za%20sajt.pdf> (Pristupljeno 20.3.2026.).

⁹ Za analizu društvenih uzroka koji su doveli do masovnih ubistava u Finskoj pogledati: Oksanen, A., Nurmi, J., Vuori, M., & Räsänen, P. (2012). Jokela: The social roots of a school shooting tragedy in Finland. In *School shootings: International research, case studies, and concepts for prevention* (pp. 189-215). New York, NY: Springer New York.

Norveška je nakon napada 2011. godine fokus stavila na očuvanje demokratskih vrednosti i društvene kohezije, prevenciju radikalizacije i jačanje zajednice, uz izbegavanje trajne militarizacije javnog prostora (Hackenberry, 2019).

Nakon masovnog ubistva u Gracu 2025. godine, Austrijske vlasti reagovale su pooštavanjem regulatornog okvira — povećanjem starosne granice za posedovanje određenih kategorija oružja, strožim psihološkim procenama i jačanjem razmene podataka između institucija — uz istovremena ulaganja u školske psihološke službe i preventivne programe.¹⁰

Ono što je zajedničko za sve navedene slučajeve jeste da su restriktivne i mere zasnovane na razumevanju traume podjednako komunicirane u javnosti, a reforma je postala deo šireg institucionalnog ciklusa, a ne samo krizna intervencija.

TEORIJSKI OKVIR

Literatura iz oblasti kriminologije i studija bezbednosti ukazuje da države nakon nasilnih događaja najčešće razvijaju odgovore koji se mogu razumeti kroz dva dominantna modela.

Prvi je bezbednosni ili sekuritizujući model. Garland (2001) pokazuje kako snažni društveni šokovi i javni strah podstiču države da posegnu za restriktivnim merama i demonstracijom institucionalne odlučnosti. Teorija sekuritizacije Kopenhaške škole (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998) opisuje ovaj proces kao „govorni čin“ kojim politički akteri nasilje predstavljaju kao egzistencijalnu pretnju koja zahteva vanredne mere. Takav okvir naglašava kontrolu, sankcije i institucionalnu mobilizaciju kao centralne instrumente odgovora na krizu.

Drugi je javnozdravstveni model zasnovan na razumevanju traume. U ovom okviru nasilje se posmatra kao kompleksan društveni fenomen koji zahteva identifikaciju faktora rizika, dugoročnu prevenciju i multisektorsku koordinaciju (WHO, 2016; Nurmi, 2017; Silva, 2022). Duff (2001) naglašava da kazneni sistem mora da prevaziđe puku represiju i uključi komunikativne i reintegrativne elemente. U ovom modelu regulatorne mere nisu isključene, ali se integrišu u širi preventivni okvir.

Ova dva modela ne moraju biti međusobno isključiva. Međutim, način na koji se balansiraju bezbednosne intervencije i preventivne politike često određuje da li će krizni odgovor ostati ograničen na kratkoročnu stabilizaciju ili će dovesti do dugoročnih institucionalnih promena. Upravo kroz ovu analitičku perspektivu posmatramo postkrizni odgovor Srbije nakon maja 2023. godine.

METODOLOŠKI OKVIR

Istraživanje je zasnovano na kombinovanom kvalitativno-kvantitativnom pristupu koji obuhvata analizu primarnih i sekundarnih izvora podataka, diskurzivnu analizu javnog diskursa i empirijske uvide kroz intervjuje i fokus grupu.

¹⁰ <https://www.bbc.com/serbian/articles/cx2evl7zekdo/lat> (Pristupljeno, 16.2.2026.).

Analizirani su podaci Ministarstva unutrašnjih poslova pribavljeni putem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, uključujući podatke o predaji oružja, reviziji dozvola i kaznenoj politici. Kvantitativni nalazi dopunjeni su diskurzivnom analizom 21 javne izjave državnih zvaničnika iz perioda maj 2023 – oktobar 2025,¹¹ kao i analizom uzorka od 28 medijskih tekstova iz tri vremenske faze, što je omogućilo procenu odnosa između političkog diskursa i javne debate. Empirijski deo dopunjen je polustrukturisanim intervjuima i fokus grupom sa predstavnicima bezbednosnog sektora, obrazovanja i civilnog društva.¹² Komparativna analiza evropskih iskustava poslužila je kao referentni okvir za procenu da li se Srbija kreće ka integrisanom preventivnom modelu ili ostaje u okviru dominantno bezbednosnog odgovora.

Tokom istraživanja suočili smo se sa ograničenim pristupom detaljnim institucionalnim podacima, izostankom sistematskih javnih evaluacija reformi i odbijanjem predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova da učestvuju u intervjuu. Kombinacija dostupnih izvora, diskurzivne analize i stručnih uvida značajno ublažava ova ograničenja.

REZULTATI

Implementacija mera

Nakon događaja iz maja 2023. godine, Vlada Republike Srbije najavila je niz mera koje se tiču malokalibarskog oružja i bezbednosti mladih.

Tabela 4 - Spisak predloženih mera nakon masovnih ubistava¹³

Mera Vlade	Napomena	Status implementacije (mart 2026)
Legalizacija / predaja vatrenog oružja	Prikupljeno preko 80.000 komada oružja, 4 miliona metaka i 26.000 eksplozivnih sredstava	Sprovedeno

¹¹ Za potrebe istraživanja intervjuisani su: Prof. dr Svetlana Stanarević (Univerzitet u Beogradu – Fakultet bezbednosti), Prof. dr Dragan Stanojević (Institut za sociološka istraživanja), Dušan Stanković (Beogradski centar za bezbednosnu politiku), Veran Matić i Saša Mirković (Fondacija B92), Snežana Vuković i Miheta Fejzula (Ministarstvo prosvete – Sektor za prevenciju i zaštitu od nasilja i inkluziju osetljivih grupa u obrazovanju – Grupa za preventivni rad i zaštitu od nasilja i diskriminacije). U skladu sa očuvanjem poverljivosti, redosled intervjuisanih lica ne implicira njihovo navođenje u tekstu.

¹² Na fokus grupi su učestvovali sagovornici iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, Centra za podršku žena, Nacionalne asocijacije za oružje i Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja.

¹³ Spisak mera dostupan je na sajtu Vlade Republike Srbije. Videti: <https://www.srbija.gov.rs/vest/703089/vlada-usvojila-mere-koje-su-predlozene-nakon-zlocina-u-mladenovcu.php> (Pristupljeno 14.2.2026.).

Moratorijum na nabavku oružja	Mera je ukinuta 31.1.2025.	Sprovedeno
Dvogodišnji moratorijum na lovačko oružje	Ukinuta nakon 5 meseci usled pritiska lovačkih udruženja	Nije sprovedena
Pojačana kontrola vlasnika oružja	Trajanje mere je bilo ograničeno	Nepoznato
Pooštavanje kazni za nelegalno posedovanje oružja	Predviđene zatvorske kazne i visoke novčane kazne	Sprovedeno
Raspoređivanje 1.200 policijskih službenika	Raspoređeno dnevno oko 3.500 policajaca na nivou države	Sprovedeno
Pojačan nadzor nad streljanama	Intenziviran monitoring aktivnosti u trajanju od tri meseca	Nepoznat rezultat
Uvođenje narko testova u škole	Mera nije naišla na odobravanje roditelja	Nije prihvaćena mera
Pomeranje granice krivične odgovornosti sa 14 na 12 godina	Mera je predložena bez stručne debate o veoma osetljivoj temi	Nije prihvaćena mera
Formiranje Saveta za sprečavanje vršnjačkog nasilja i Radne grupe za bezbednost dece na internetu		Sprovedeno

Prema podacima dobijenim od Ministarstva unutrašnjih poslova, sprovedena je revizija određenog broja dozvola, a deo dozvola je oduzet zbog neispunjavanja zakonskih uslova. Kampanja dobrovoljne predaje oružja bila je jedna od centralnih i najvidljivijih mera: tokom 2023. godine prikupljeno je 82.398 komada oružja, što je gotovo identično obimu iz 2003. godine (videti Tabelu 3). Trend pada broja registrovanog oružja u periodu 2017–2023 (videti Tabelu 2) može se dovesti u vezu sa kombinacijom kampanje, revizije dozvola i moratorijuma, ali podaci ne omogućavaju precizno razdvajanje efekata pojedinačnih mera.

Pored kampanje predaje oružja, uvođenje policijskih službenika u škole bila je najvidljivija mera usmerena na bezbednost mladih. Prema podacima MUP-a, od 8. maja 2023. godine prosečno je po radnom danu bilo angažovano 3.442 policijska službenika na području svih škola u Republici Srbiji — od toga 2.605 iz policije opšte nadležnosti, 480 iz saobraćajne policije, 341 iz kriminalističke policije i 14 iz drugih linija rada.¹⁴

¹⁴ Podaci su dostavljeni na osnovu Zahteva za pristup informacijama od javnog značaja.

Analiza diskursa

Kvalitativna analiza 21 javne izjave državnih zvaničnika iz perioda maj 2023 – oktobar 2025. pokazuje jasnu vremensku dinamiku u načinu definisanja nasilja i legitimisanja postkriznih mera.

U ranoj fazi (maj–jun 2023), nasilje se dosledno artikuliše kao ozbiljna i akutna pretnja bezbednosti društva, posebno dece. U jednoj od prvih izjava najavljeno je „skoro potpuno razoružanje Srbije“¹⁵, čime je pitanje oružja postavljeno u centar bezbednosnog odgovora. U istom periodu najavljeni su moratorijum na izdavanje novih dozvola, revizija postojećih dozvola, pooštavanje kaznene politike i raspoređivanje policijskih službenika u škole. U analiziranom korpusu 11 od 21 izjave sadrži izražene sekuritizujuće elemente, pre svega u delu koji se odnosi na kontrolu i restrikciju posedovanja oružja.

Paralelno sa tim, u izjavama Ministarstva prosvete i centara za socijalni rad pojavljuju se elementi usmereni na psihološku podršku i rad sa porodicama. U maju 2023. naglašava se potreba za psihološkom podrškom roditeljima, nastavnicima i učenicima, a neposredno nakon događaja organizovana je psihološka pomoć u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“. U tim nastupima akcenat je stavljen na stabilizaciju školskog okruženja i podršku pogođenim zajednicama. Elementi pristupa zasnovanog na razumevanju traume javljaju se pretežno u izjavama predstavnika resora obrazovanja i socijalne zaštite, dok su u izjavama najviših političkih aktera dominantne regulatorne i bezbednosne teme.

U kasnijim fazama (2024–2025), ton izjava postaje smireniji i administrativniji, ali ključne mere ostaju u fokusu. Diskurs se pomera sa inicijalnih najava ka obrazlaganju sprovedenih aktivnosti i produžavanju postojećih režima kontrole. U izjavi iz oktobra 2025. godine potvrđuje se produženje moratorijuma, uz obrazloženje da su „promene akata imale pozitivan efekat na smanjenje ukupnog broja oružja, nabavljanje oružja, kao i registraciju oružja i izdavanje dozvola, te da je doneta odluka o produženju“¹⁶. Time se produženje restriktivnog režima uokviruje kroz reference na efekte prethodno usvojenih normativnih izmena.

Tokom celog analiziranog perioda regulatorne i bezbednosne mere ostaju centralna tačka zvaničnih saopštenja. Elementi psihološke podrške i oporavka prisutni su u javnom diskursu, ali su kvantitativno zastupljeni u manjem broju izjava u odnosu na teme kontrole, zabrane i produžavanja postojećih mera. Diskurzivna struktura pokazuje paralelno postojanje dva narativna sloja - bezbednosno-regulatornog i podržavajućeg - sa jasnom dominacijom prvog u izjavama najviših političkih aktera.

¹⁵ „Skoro potpuno razoružanje Srbije“ je izjava predsednika Aleksandra Vučića iz maja 2023. godine, nakon masovnih ubistava, kojom je najavio drastično smanjenje broja komada oružja u legalnom posedu sa oko 400.000 na 30.000-40.000. Cilj ove akcije bio je revizija dozvola i značajno smanjenje oružja kod građana. (ID analiziranog teksta PRE_2023_05_05_001). Dostupno na: <https://n1info.rs/vesti/vucic-najavio-novih-1-200-policaajaca-za-skole/> (Pristupljeno 12.12.2025.).

¹⁶ Izjava ministra Unutrašnjih poslova Ivica Dačića. Dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/vest/881281/produzen-moratorijum-na-nabavku-i-registraciju-oruzja.php>. (ID analiziranog teksta MUP_2025_10_27_021) - (Pristupljeno 12.12.2025.).

Nalazi medijske analize

Analiza uzorka od 28 medijskih tekstova iz tri vremenske faze pokazuje jasne razlike u načinu izveštavanja između različitih tipova medija.

U tabloidnim medijima dominiralo je integralno prenošenje zvaničnih saopštenja i naglašavanje bezbednosnih i restriktivnih mera. Ovi mediji su u značajnoj meri amplifikovali poruke o odlučnosti države i hitnosti intervencije, dok su počiniooci u pojedinim tekstovima portretisani kroz personalizovane i dramatisovane narative.¹⁷

Nasuprot tome, analitički orijentisani mediji pružali su prostor stručnjacima iz oblasti bezbednosti, psihologije, prava i obrazovanja, kao i predstavnicima civilnog društva.¹⁸ U tim tekstovima tematizovani su sistemski faktori koji su prethodili događajima, postojeći mehanizmi prevencije koji nisu u potpunosti korišćeni, potreba za merama u oblasti mentalnog zdravlja i dugoročna podrška porodicama. Sagovornici su naveli da su upravo ovi mediji bili prostor u kome su se mogli čuti glasovi stručnjaka koji nisu bili formalno uključeni u oblikovanje državnog odgovora (Fokus grupa).

Analiza takođe pokazuje da je u pojedinim medijskim izveštajima došlo do intenzivne personalizacije i ponavljanja detalja zločina, što su sagovornici ocenili kao potencijalno retraumatizujuće za porodice žrtava i širu javnost (Intervju br. 2). U analitičkim medijima češće su se pojavljivali tekstovi koji su upozoravali na rizik sekundarne viktimizacije i potrebu odgovornog izveštavanja.

Nalazi intervjua i fokus grupe: kontrola oružja

Sagovornici su ocenili da ne postoje javno dostupni izveštaji koji bi omogućili procenu obima i efekata sprovedene revizije dozvola. Nisu objavljeni podaci o stvarnom broju oduzetih dozvola, strukturi razloga za oduzimanje, niti o promenama u obrascima ponašanja vlasnika oružja. Izostaju i sistematske analize uticaja pooštavanja kazni na ilegalno tržište oružja.

Fokus reforme bio je dominantno usmeren na legalno registrovano oružje, dok pitanje nelegalnog oružja nije adresirano kroz strukturne i dugoročne mehanizme kontrole.

„Mere su kontraproduktivne, jer one pogađaju legalne vlasnike, koji plaćaju porez i čuvaju oružje kako je propisano. Ilegalno oružje nije predmet ovih mera, a to izaziva osećaj nepravde i ogorčenost.“ (Fokus grupa)

¹⁷ Nalazi o tabloidnim medijima su rezultat fokus grupa i rezultata istraživanja Saveta za štampu. Ovo istraživanje je obuhvatilo devet dnevnih novina sa nacionalnom pokrivenošću, koje izlaze u Srbiji: „Alo“, „Blic“, „Danas“, „Informer“, „Kurir“, „Nova“, „Politika“, „Srpski telegraf“ i „Večernje Novosti“. Rezultati su dostupni u publikaciji Savet za štampu. Studija slučaja: Izveštavanje o masovnim ubistvima u OoŠ „Vladislav Ribnikar“, Malom Orašju i Duboni.

¹⁸ Istraživanje Centra obuhvatilo je medije „Danas“, „Politika“, „NIN“, „Vreme“, „Nedeljnik“, „Radar“. Rezultati analize dostupni su u publikaciji Jakobi, T. (2026). Kako su mediji pisali o masovnim ubistvima iz maja 2023: između represivnih mera i potreba za isceljenjem.

„Reformski paket nije bio zasnovan na prethodnim procenama rizika i empirijskim pokazateljima, već pre svega na potrebi da se u kratkom roku smiri javnost i demonstrira odlučnost države.“ (Intervju br. 1).

„Mere su bile u funkciji gašenja 'političkog požara' jer su bile nepromišljene i bazirane na ad hoc pristupu.“ (Intervju br. 2)

Ilustrativan primer je dvogodišnji moratorijum na lovačko oružje, koji je pod pritiskom lovačkih udruženja ukinut nakon pet meseci. Posebno zabrinjavajući su nalazi o upravljanju prikupljenim oružjem: u periodu od dve godine iz dve policijske stanice na području Policijske uprave u Nišu nestalo je oko 500 komada oružja, a slučajevi iz Doljevca i niškog naselja Pantelej ukazali su na ozbiljne propuste u čuvanju oduzetog oružja.¹⁹

„Ovakvi incidenti, bez obzira na njihov obim, narušavaju poverenje javnosti u profesionalnost i sposobnost države da bezbedno upravlja prikupljenim zalihama.“ (Intervju br. 1)

Dominantan stav u intervjuima i fokus grupi jeste da kampanja, iako impresivna u kvantitativnom smislu, nije bila praćena sistemskim merama koje bi adresirale strukturne uzroke nasilja. Jedan od učesnika fokus grupe ocenio je da je kampanja imala izražen „simbolički efekat“, ali da nije predstavljala početak sistemske transformacije politike kontrole oružja. Ovakva percepcija uklapa se u širi obrazac sekuritizovanog odgovora – mobilizacija i hitna intervencija u kriznom trenutku, bez institucionalizacije trajnih mehanizama evaluacije i praćenja efekata.

Nalazi intervjuja i fokus grupe: školski policajci

Uvođenje policijskih službenika u škole imalo je značajan efekat na percepciju bezbednosti, naročito među roditeljima i mladima, delujući kao instrument stabilizacije u periodu kolektivne traume. Sagovornici su ga opisali kao umirujući i simbolički, ali ujedno i „ograničen“ — bez transformativnog karaktera u pogledu dugoročnih preventivnih ciljeva (Intervju br. 3).

Sagovornici iz akademske zajednice i civilnog sektora izrazili su zabrinutost zbog izostanka javno dostupne evaluacije i ukazali da ne postoje sistematski podaci koji bi ukazali na smanjenje vršnjačkog nasilja, promenu školske klime ili unapređenje preventivnih mehanizama. Stav MUP-a ne korespondira sa ovom ocenom:

„MUP u svakodnevnoj saradnji sa školama prati stanje bezbednosti i pojavu rizika, te kontinuirano sprovodi procenu kroz redovno prisustvo policijskih službenika i komunikaciju sa školskim upravama, što predstavlja oblik praćenja efikasnosti mera.“²⁰

Sagovornici su takođe istakli dva konkretna problema u vezi sa kapacitetima školskih policajaca: rad sa decom dodat je redovnim policijskim poslovima kao dodatno radno opterećenje, a policajci raspoređeni u škole nisu prošli adekvatnu obuku za rad sa decom (Intervju br. 3).

¹⁹ Iz dve policijske stanice iste policijske uprave u Nišu u roku od dve godine, nestalo je više od 500 komada oružja. <https://n1info.rs/vesti/n1-ekskluzivno-saznaje-nestalo-vise-od-pet-stotina-komada-oruzja-iz-policijske-stanice-u-doljevcu/> (Pristupljeno 12.2.2026.).

²⁰ Odgovor MUP-a na osnovu informacija od javnog značaja

Nalazi intervjua i fokus grupe: mere zasnovane na razumevanju traume i podrška porodicama

Istog dana nakon događaja u OŠ „Vladislav Ribnikar“ svim školama upućen je dopis sa smernicama za postupanje u kriznim situacijama. Organizovana je psihološka podrška zaposlenima i učenicima, dopunjeni su protokoli i izrađen je priručnik za postupanje u vanrednim okolnostima (Intervju br. 5; Intervju br. 3). Ipak, sagovornici navode da Sektor za prevenciju nasilja Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja pokriva više od 1.800 škola uz ograničen broj stručnih saradnika, zbog čega primena novih protokola u velikoj meri zavisi od kapaciteta na lokalnom nivou.

Postkrizna podrška porodicama stradalih i ranjenih ocenjena je kao nedovoljno koordinisana. Pomoć porodicama u Beogradu, Malom Orašju i Duboni nije imala centralno organizovan model dugoročne psihosocijalne i administrativne podrške, već je zavisila od ličnih kontakata i individualnih inicijativa (Intervju br. 2).

“To spajanje porodica je bilo katarzično, emotivno i teško. Oni se sada poznaju. Kad god se okupimo, potrebno je vreme da sve procesuiramo.” (Intervju br. 2).

Institucionalni okvir nije predvideo sistemsko povezivanje porodica pogođenih tragedijama. Njihovo međusobno povezivanje u velikoj meri inicirali su vaninstitucionalni akteri.

Gotovo tri godine nakon događaja organizovana psihološka podrška više ne postoji u institucionalizovanom obliku, uprkos mogućnosti odložene pojave posttraumatskih posledica (Intervju br. 3). Nije uspostavljen ni koordinisan model dugoročne rehabilitacije za veliki broj ranjenih osoba sa trajnim fizičkim i psihološkim posledicama (Intervju br. 2).

„Sistemske ništa nije urađeno kako treba, posebno u Malom Orašju i Duboni.“ (Intervju br. 2)

Iz intervjua proizlazi percepcija dela sagovornika da pojedini procesi reforme nisu sprovedeni u punom obimu jer donosioci odluka nisu motivisani da upravljaju složenim i dugoročnim procesima, već da se opredeljuju za kratkoročne intervencije sa neposrednim političkim efektom (Intervju br. 5). U istom intervjuu navodi se da država u pojedinim oblastima ne razvija sopstvene stručne kapacitete, već se oslanja na projektno finansiranje i angažman eksperata koje finansiraju međunarodne organizacije.

Nezavisni nadzor i uloga civilnog društva

U analiziranom periodu nisu uspostavljeni javno dostupni indikatori učinka mera koje se odnose na bezbednost mladih, niti podaci o promeni stope vršnjačkog nasilja, niti o efektima prisustva policije u školama, niti o obuhvatu psihološke podrške. U oblasti kontrole oružja objavljeni su podaci o ukupnom broju predatog oružja, ali nema detaljnih izveštaja o daljoj proceduri postupanja sa prikupljenim oružjem niti o uticaju kampanje na ilegalno tržište.

Tokom intervjua i fokus grupe sagovornici su više puta isticali ulogu organizacija civilnog društva, istraživačkih centara i inicijativa poput Udruženja psihologa i Majske platforme u održavanju javne debate. Prema njihovim navodima, predstavnici civilnog društva nisu bili

sistematski uključeni u formalne procese odlučivanja niti u evaluaciju sprovedenih mera, a ne postoje formalizovani mehanizmi redovnih konsultacija između državnih institucija i civilnog društva.

DISKUSIJA O REZULTATIMA ISTRAŽIVANJA

Neposredno nakon tragedije, državni zvaničnici najavili su i sprovedi niz mera (*Tabela 4*). Predložene mere predstavljale su restriktivni regulatorni odgovor države na krizu. Formalno posmatrano, država je reagovala brzo i normativno odlučno.

U javnom prostoru dominirao je diskurs „nacionalnog razoružanja“ i političke odlučnosti. Takav pristup uklapa se u sekuritizujući model upravljanja krizom: intenzivna normativna intervencija, centralizovana odluka i naglasak na represivnim instrumentima kao vid demonstracije institucionalne odlučnosti. Nalazi istraživanja nedvosmisleno pokazuju da se artikulacija masovnih ubistava od strane donosilaca odluka kao „terorističkog akta“²¹, zatim najave „gotovo potpunog razoružanja“, raspisivanje moratorijuma na nabavku oružja i raspoređivanje policije u škole mogu se tumačiti kao sekuritizujući potezi.

Na normativnom nivou, gotovo sve najavljene mere su sprovedene.²² Međutim, analiza pokazuje da formalna realizacija mera ne mora nužno značiti i njihov suštinski bezbednosni efekat. Fokus reforme bio je dominantno usmeren na legalno registrovano oružje, dok pitanje nelegalnog oružja – koje u značajnoj meri učestvuje u krivičnim delima – nije adresirano kroz strukturne i dugoročne mehanizme kontrole.

Nameće se stoga ključno: da li je odgovor države bio u domenu “bezbednosnog teatra”²³ - usmeren samo na stvaranje osećaja povećane bezbednosti - ili je označio početak dugoročne i strukturne reforme zasnovane na javnozdravstvenom i trauma-orijentisanom pristupu nasilju?

Analiza podataka Ministarstva unutrašnjih poslova²⁴ pokazuje da su određene mere dale vidljive rezultate. Kvantitativni podaci o kampanji predaje oružja ukazuju na izuzetno visok odziv građana tokom 2023. godine (82.398 komada), što je gotovo identično obimu iz 2003. godine (82.769 komada). Ovaj nalaz potvrđuje da država u kriznim momentima poseduje operativni kapacitet za masovnu mobilizaciju i prikupljanje značajne količine oružja u kratkom vremenskom periodu. Istovremeno, trend pada broja registrovanog oružja u periodu 2017–2023, sa izraženim padom u 2023. godini, može se dovesti u vezu sa kombinacijom kampanje, revizije dozvola i moratorijuma. Međutim, podaci ne omogućavaju

²¹ Na konferenciji za štampu, predsednik Republike Srbije izjavio je: "Izvršićemo gotovo potpuno razoružavanje Srbije, a za nelegalno držanje oružja kazne će biti velike, gotovo ćemo ih udvostručiti". Videti na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-vlada-srbije-masovno-ubistvo-mladenovac/32397402.html> (Pristupljeno 20.2.2026.)

²² Jedina mera od koje se odmah odustalo je uvođenje narko testova u škole, dok se mera snižavanje krivične odgovornosti nije još uvek realizovala, imajuću u vidu da je u pitanju izmena zakona.

²³ Termin „*security theater*“ popularizovao je Brus Šnajar, američki stručnjak za sajber bezbednost, početkom 2000-ih godina.

²⁴ Odgovor MUP-a na osnovu informacija od javnog značaja

precizno razdvajanje efekata pojedinačnih mera niti strukturalnu analizu tipova oružja koja su povučena iz opticaja. Iako kampanje dobrovoljne predaje mogu imati neposredan efekat na smanjenje dostupnosti vatrenog oružja, naročito u kratkom roku, postojeća literatura pokazuje da takve mere mogu doprineti smanjenju rizika od nasilja i nezakonite cirkulacije oružja, ali samo pod uslovom da su integrisane u širi sistem upravljanja zalihama prikupljenog oružja, transparentnog uništavanja, kontrole skladištenja i nezavisnog nadzora (UNODC, 2012; Small Arms Survey, 2018).

U literaturi o bezbednosti škola ističe se da prisustvo policije ne garantuje smanjenje nasilja, te da može proizvesti ambivalentne efekte ukoliko nije deo jasno definisane preventivne i edukativne strategije (Kupchik, 2010; Addington, 2009). Bez takvog institucionalnog okvira, mera ostaje primarno fizička i simbolička intervencija, često kratkoročnog dometa. Iz perspektive bezbednosne politike, raspoređivanje policije u škole može se tumačiti kao kratkoročna stabilizaciona mera. Međutim, njena dugoročna održivost i doprinos prevenciji nasilja zavise od integracije u širu strategiju koja uključuje jačanje školskih psiholoških službi, razvoj preventivnih programa i sistematsku evaluaciju efekata. U suprotnom, postoji rizik da se bezbednost svede na vidljivost uniformisanog prisustva, umesto na razvoj institucionalne otpornosti školskog sistema.

Pristup zasnovan na razumevanju traume se pojavljuje samo kao dopuna, ali ne kao ekvivalentna celina čitavog paketa mera. Moratorijum se produžava, kontrole vlasnika oružja postaju permanentni mehanizam, zabranjeni su lekarski pregledi u privatnim zdravstvenim ustanovama, a prisustvo policije u školama normalizuje se kao deo standardne prakse. Ova dinamika ukazuje na fenomen produžene sekuritizacije - situaciju u kojoj inicijalno vanredne mere prerastaju u stabilizovani model bezbednosne politike.

Iz perspektive demokratskog upravljanja, ovakav razvoj ima nekoliko implikacija.

Prvo, ciklus javne politike ostaje nedovršen. Iako su mere brzo usvojene i sprovedene, analiza izjava pokazuje da se gotovo nijedna od njih ne poziva na sistematsku evaluaciju efekata. U korpusu izjava retko se pojavljuju empirijski podaci koji bi ukazivali na smanjenje nasilja, promenu školskog ambijenta ili pad ilegalne cirkulacije oružja. Diskurzivno, fokus ostaje na reakciji, a ne na merljivim rezultatima.

Drugo, sekuritizujući okvir implicitno depolitizuje pitanje sistemskih propusta. Fokus se premešta na „borbu protiv oružja" i „zaštitu dece", dok se manje govori o dugogodišnjoj toleranciji kulture oružja, slabim preventivnim kapacitetima i nedovoljnoj koordinaciji institucija. Ovakav obrazac u skladu je sa nalazima nezavisnih analiza koje ukazuju na strukturne slabosti prevencije.

Treće, produžavanje privremenih mera bez jasno definisanih kriterijuma za njihovo ukidanje pomera granicu između vanrednog i redovnog režima upravljanja. Kada se izuzetne mere stabilizuju kao trajna politika, postavlja se pitanje proporcionalnosti i demokratskog nadzora.

Zaključno, karakter reformi koje su sprovedene nakon događaja u maju 2023. može se opisati kao hibridan: sekuritizovan u strukturi i trajanju mera, delimično desekuritizovan u retorici, ali bez potpune institucionalne tranzicije ka integrisanom javnozdravstvenom modelu. Kriza je proizvela snažnu mobilizaciju sistema, ali još uvek nije rezultirala potpunom transformacijom politike kontrole malokalibarskog oružja i prevencije nasilja među mladima u pravcu dugoročne i održive bezbednosne strategije. U komparativnoj perspektivi, evropska iskustva pokazuju da su restriktivne mere u oblasti kontrole malokalibarskog oružja gotovo

neizbežne nakon masovnih napada — razlika se javlja u tome da li se takve mere integrišu u dugoročni preventivni okvir ili ostaju dominantno bezbednosno-represivne.

ZAKLJUČAK

Masovne pucnjave iz maja 2023. godine predstavljale su dubok društveni šok i otvorile prostor za redefinisane bezbednosne politike u Srbiji. U takvim trenucima krize, države se suočavaju sa dvostrukim imperativom: da brzo stabilizuju situaciju i da istovremeno pokrenu održivu institucionalnu transformaciju koja će smanjiti verovatnoću sličnih događaja u budućnosti.

Analiza sprovedena u ovom istraživanju pokazuje da je Srbija uspešno odgovorila na prvi imperativ, ali da je drugi ostao delimično neispunjen.

Kampanja predaje oružja, moratorijum na nove dozvole, pooštavanje kazni i raspoređivanje policijskih službenika u škole predstavljali su vidljive i politički snažne poteze. U formalnom smislu, većina najavljenih mera jeste implementirana. Time je poslat signal odlučnosti i kontrole u trenutku kada je javno poverenje bilo ozbiljno poljuljano.

Međutim, kada se reforme sagledaju kroz prizmu dugoročnog bezbednosnog učinka, uočava se da je njihov karakter pre svega stabilizacioni, a ne transformativni.

U oblasti kontrole malokalibarskog oružja, kampanja predaje imala je operativni efekat, ali nije bila integrisana u širi okvir dugoročne strategije upravljanja zalihama, prevencije ilegalnog tržišta i sistematskog praćenja rizika. Pooštavanje kaznene politike i moratorijum uvedeni su bez javno dostupnih evaluacija njihovog uticaja. Time je ciklus javne politike ostao nedovršen — intervencija je sprovedena, ali evaluacija nije institucionalizovana.

U sektoru obrazovanja, normativna adaptacija bila je brza i proceduralno precizna. Dopolnjeni su protokoli, organizovana je psihološka podrška i izrađen priručnik za postupanje u kriznim situacijama. Ipak, ograničeni kadrovski kapaciteti i neujednačena primena na terenu ukazuju na strukturna ograničenja sistema. Raspoređivanje policije u škole imalo je simbolički i psihološki efekat, ali bez sistemske obuke i evaluacije ostaje upitno da li predstavlja dugoročno održivu preventivnu meru.

U dimenziji postkrizne podrške porodicama pogođenim tragedijom, izostanak centralizovanog i koordinisanog modela pomoći ukazuje na fragmentaciju institucionalnog odgovora. Umesto integrisanog pristupa koji povezuje zdravstvo, socijalnu zaštitu i obrazovanje, podrška je često zavisila od individualne inicijative i ličnih kontakata.

Kada se ovi nalazi povežu sa analizom diskursa, postaje jasno da su reforme dominantno oblikovane kroz sekuritizovani okvir. Nasilje je predstavljeno kao akutna pretnja koja zahteva hitne i odlučne mere, dok su javnozdravstveni elementi zasnovani na razumevanju traume ostali u drugom planu. Takav obrazac nije neuobičajen u postkriznim situacijama, ali njegova dugoročna dominacija može ograničiti prostor za inkluzivnu i empirijski zasnovanu politiku.

Ključni nedostatak reforme, prema nalazima istraživanja, nije u njenoj formalnoj implementaciji, već u odsustvu sistemske evaluacije, transparentnog izveštavanja i institucionalizovanog nadzora. Bez ovih elemenata, reforma ostaje na nivou bezbednosnog teatra, a ne predstavlja proces demokratski kontrolisane bezbednosne politike.

Na kraju, ključno pitanje nije da li je država reagovala, već da li je iz ove krize nešto trajno naučeno. Ako ne postoje jasni pokazatelji uspeha, redovna procena rezultata i povezivanje bezbednosnih mera sa preventivnim pristupom, postoji rizik da reforme ostanu kratkoročna stabilizacija, a ne dugoročna promena. Budući pravac bezbednosne politike zavisice od toga da li će se mere pretvoriti u sistem koji uči, prilagođava se i uključuje širu javnost.

PREPORUKE

Kontrola malokalibarskog oružja: od povremenih amnestiranih akcija ka održivom upravljanju rizikom

Iako država ima kapacitet za brzu reakciju, za dugoročnu bezbednosnu dobit potrebno je preći sa povremenih akcija predaje oružja na sistematsko upravljanje rizikom posedovanja i zloupotrebe oružja. To podrazumeva obavezno i javno objavljivanje godišnjih izveštaja o civilnom posedovanju oružja i efektima restriktivnih mera (revizije i oduzimanja dozvola, struktura prekršaja i krivičnih dela, sudbina prikupljenog oružja).

Bezbednost u školama: integrisana prevencija umesto oslanjanja na prisustvo policije

Preporuka je prelazak na integrisani model prevencije u kojem su bezbednost i prevencija nasilja zasnovani na ranom prepoznavanju rizika, podršci mentalnom zdravlju, jasnim protokolima i saradnji škole sa lokalnim institucijama, a ne samo na prisustvu policije. Uloga školskog policajca treba da bude jasno definisana u okviru preventivnog sistema, uz obaveznu specijalizovanu obuku i razdvajanje preventivne i represivne funkcije, kao i uvođenje merljivih indikatora efekata. Paralelno, neophodno je jačanje kapaciteta škola u pravcu povećanja broja psihologa, pedagoga i regionalne krizne timove, kako bi postojeći protokoli postali operativna praksa, a ne formalni dokumenti.

Uspostavljanje Nacionalnog programa za bezbednost mladih

Iako je Vlada Republike Srbije već 4. maja 2023. godine formirala Savet za sprečavanje vršnjačkog nasilja i Radnu grupu za bezbednost dece na internetu, neophodno je produbiti njihov rad, koji bi integrisao sistematsku prevenciju nasilja u školama kroz razvoj socijalno-emocionalnih veština, obavezne trauma-informisane protokole za postupanje u kriznim situacijama, jasno definisanu ulogu školskog policajca kao preventivnog a ne represivnog aktera, povećanje broja školskih psihologa i pedagoga, i mehanizme redovne evaluacije efekata mera. Program bi morao da sadrži merljive indikatore i obavezno godišnje javno izveštavanje.

Postkrizna psihosocijalna podrška: institucionalizacija umesto oslanjanja na lične kontakte

Postkrizna pomoć mora biti institucionalizovana kroz formalni, multisektorski okvir koji povezuje zdravstvo, socijalnu zaštitu, obrazovanje i lokalne samouprave. Takav model treba da obezbedi kontinuiranu psihološku, pravnu i administrativnu podršku, dugoročno praćenje

potreba i smanjenje rizika sekundarne viktimizacije, kao deo šireg javnozdravstvenog pristupa nasilju.

Upravljanje zasnovano na empirijskim podacima (evidence-based): evaluacija kao obaveza, ne kao opcija

U gotovo svim segmentima reforme ponavlja se isti problem: mere su uvedene, ali nije razvijen sistem javno dostupne evaluacije njihovih efekata. Preporuka je da se u okviru nadležnih institucija uspostavi standard evaluacije postkriznih bezbednosnih mera: svaka nova mera mora imati definisane ciljeve, indikatore, rokove i obavezu periodičnog javnog izveštavanja. Ovaj princip je naročito važan u oblasti kontrole oružja, gde se efekti politika često instrumentalizuju u javnom diskursu, dok empirijski podaci ostaju marginalni.

Demokratski nadzor i participacija: otvaranje reforme ka javnosti

Ograničena otvorenost sektora bezbednosti prema dijalogu ukazuje na potrebu jačanja legitimiteta postkriznih reformi kroz veću transparentnost i uključivanje javnosti. Preporuka je uspostavljanje formalnih kanala konsultacija sa stručnom zajednicom i civilnim društvom, posebno akterima koji se bave kontrolom oružja, pravima žrtava i rodno zasnovanim nasiljem. Paralelno, parlamentarni nadzor treba ojačati kroz redovne tematske rasprave i obavezu izvršne vlasti da izveštava o efektima mera.

LITERATURA

1. Addington, L. A. (2009). Cops and cameras: Public school security as a policy response to Columbine. *American Behavioral Scientist*, 52(10), 1426–1446. <https://doi.org/10.1177/0002764209332546>
2. Anglemyer, A., Horvath, T., & Rutherford, G. (2014). The accessibility of firearms and risk for suicide and homicide victimization among household members: A systematic review and meta-analysis. *Annals of Internal Medicine*, 160(2), 101–110. <https://doi.org/10.7326/M13-1301>
3. Anisin, A. (2024). Securitization and symbolic policy responses to mass shootings in Central and Eastern Europe.
4. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
5. Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.
6. Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (2nd ed.). McGraw-Hill.
7. Duff, R. A. (2001). *Punishment, communication, and community*. Oxford University Press.
8. Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. University of Chicago Press.
9. Greene, O., & Marsh, N. (2012). *Small arms, crime and conflict: Global governance and the threat of armed violence*. Routledge.
10. Hackenberry, B. (2019). Case Study: Norway's Gun Violence Correlation. Hurka, S. (2017). *Rampage shootings and gun control: Politicization and policy change in Western Europe*. Routledge.
11. Hurka, S., & Nebel, K. (2013). Framing mass shootings: Political discourse and policy responses. *Journal of European Public Policy*, 20(5), 1–18.
12. Jakobi, T. (2026). Kako su mediji pisali o masovnim ubistvima iz maja 2023: između represivnih mera i potreba za isceljenjem. Dostupno na: <https://repeople.rs/kako-su-mediji-pisali-o-masovnim-ubistvima-iz-maja-2023-izmedju-represivnih-mera-i-potreba-za-isceljenjem/> (Prestupljeno 10.2.2026.).
13. Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). SAGE Publications.
14. Kupchik, A. (2010). *Homeroom security: School discipline in an age of fear*. NYU Press.
15. Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). SAGE Publications.
16. Loader, I., & Walker, N. (2007). *Civilizing security*. Cambridge University Press.

17. Ministarstvo prosvete Republike Srbije. (2024). *Priručnik za zaposlene u ustanovama obrazovanja i vaspitanja – krizne situacije*. <https://prosveta.gov.rs>
18. Nagin, D. S. (2013). Deterrence in the twenty-first century. *Crime and Justice*, 42(1), 199–263. <https://doi.org/10.1086/670398>
19. Nurmi, J. (2017). School shootings and community recovery: Comparative perspectives from Finland and Germany. *Journal of School Violence*, 16(3), 1–15.
20. OECD. (2018). *OECD regulatory policy outlook 2018*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264303072-en>
21. Republika Srbija. (2024). *Pravilnik o postupanju u ustanovama obrazovanja i vaspitanja u kriznim situacijama*. Službeni glasnik RS.
22. Silva, J. R. (2022). A comparative analysis of mass public shootings in the United States and Europe. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 46(3), 1–20.
23. Small Arms Survey. (2018). *Estimating global civilian-held firearms numbers*. Graduate Institute of International and Development Studies.
24. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2012). *Practical guide for the disposal of firearms and ammunition*. United Nations.
25. United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *Global study on firearms trafficking 2020*. United Nations. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-firearms-trafficking.html>
26. Wæver, O. (1995). Securitization and desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.), *On security* (pp. 46–86). Columbia University Press.
27. World Health Organization (WHO). (2016). *Preventing violence: A public health priority*. WHO Press.
28. World Health Organization. (2016). *Preventing violence: A public health priority*. WHO Press.

